

ראיון עם הסופרת עליזה הרט עם צאת ספרה "שהכול יהיה מסודר", הוצאת מעריב.

ראיינה: יונה דיקר, הספרייה המרכזית

איך נולד הרעיון לכתיבת הספר? מה היה תהליך הכתיבה שלו?

כבר מילדות ידעתי על קיומם של מכתבים שכתב סבא שלי מגרמניה הנאצית לילדיו - אבי ודודתי, שהצליחו להימלט לארץ ישראל, פלשתינה של אז. אחרי צאתו לאור של הספר הראשון שלי "והשמש

חיממה לנו את הגב", נתקפתי פתאום בגעגועים. לדודתי, שאחרי גירושי הורי אמצה אותי ואספה אותי אל ליבה ואל ביתה בכרמל, לאבי, ואפילו לאמי, שלא הייתה אלופה אולימפית באימהות. ואז נזכרתי במכתבים, שהיו כל השנים במגירה אצלי בבית. קיוויתי שבעזרתם אוכל ללמוד דברים חדשים על האנשים האלה, שניסו כל אחד בדרכו להעניק לי את מה שלא ידעו להעניק לעצמם. לקחתי אותם, מכתבים מצהיבים, על ניירות דקיקים, שכמעט התפוררו לי בידיים, והתחלתי לקרוא. קראתי ובכיתי, והתאהבתי בדמותו של הסבא כפי שעלתה מן המכתבים. היה לי ברור שאני רוצה לעשות אתם משהו. יכולתי כמובן לפרסם אותם כפי שהם, כי הם בהחלט עומדים בזכות עצמם, אבל רציתי לכתוב סביבם סיפור שיראה את החוט המקשר בין הסבא ובין מה שכתב בימים ההם לילדיו, לבין מה שקרה להם בזמן הזה.

אבל מאיפה לוקחים חומרים? הרי לא ידעתי כלום על הסבא הזה, שלא הכרתי כמובן, וגם דודתי והורי כבר לא בחיים. חברה שלי קשרה אותי עם חברה גרמנייה שלה שגרה בקלן, העיר שבה חי סבי, והיא התחילה לחפש שם מידע אודותיו, והעבירה את העניין הלאה לאנשים נוספים, וכמו בפאזל השתלבו פיסות מידע 'חדשי' מארכיונים גרמניים עם משפטים ששמעתי בילדותי ועם מכתבי הסבא. מתוך כל זה צמחה דמות של אדם אציל, שלא בגד בערכיו גם כשיכול היה להציל את נפשו. לפני שלוש שנים החלטתי לנסוע בפעם הראשונה בחיי לגרמניה, בעקבות המכתבים, וכשחזרתי התחלתי לכתוב את הספר.

הספר מורכב משלוש נקודות זמן: לפני מלחמת העולם השנייה – בצורת המכתבים של סבך, בן למשפחה קתולית שהתגייר; ילדותך ושהייתך אצל דודה שלך בשנות החמישים והשישים, מנקודת מבטך ומנקודת מבטה של הדודה; וההווה – הנסיעה לגרמניה. בנקודת הזמן השנייה, ילדותך ונעוריך, את חוזרת לתקופה בה התרחש הספר הראשון שלך. מה הייתה מטרתך בכך?

שני הספרים שלי קשורים זה לזה, אחרי הכול מדובר באותה משפחה. אבל הספר הזה לוקח אותנו צעד אחד אחורה, לעבר המקור והשורשים של המשפחה בגרמניה. רציתי לבנות גשר בין המכתבים והדמויות של אז לאירועים של היום ושל העבר הרחוק והקרוב. רציתי להראות איך משפטים שכתב סבא בשנות השלושים, מהדהדים בחיי בני המשפחה עשרות שנים אחר כך, בהקשרים אחרים לגמרי, שהוא אפילו לא חלם עליהם. איך, למשל, משהו שכתב על נערה, חברת

המשפחה, בקלן של 1936, מתקיים בחיי נכדתי שנים רבות אחר כך. האירועים הם לא אלה עליהם סיפרתי ב"והשמש חיממה לנו את הגב" והם מסופרים מתוך נקודת מבט שונה לחלוטין, בגלל סיבות אחרות לגמרי, ומתוך הרצון להראות את הזיקה בינם לבין מכתבי הסבא. המוקד בספר הזה הוא הסבא, ולא הנכדה.

את הגשמת חלום שרבים חולמים עליו – לכתוב ספר אישי, וכתבת שני ספרים. איך זה קרה, ועד כמה תרמו המכתבים של סבך לספר?

שני הספרים גם יחד פרצו בכוחם הם. כתבתי אותם מתוך צורך ומתוך תחושה קשה של החמצה. דודתי והורי הלכו לעולמם לפני שהספקנו לדבר, לספר, להבין. המכתבים משמשים מסגרת לספר, ובתוכה כתבתי את הסיפור על בני המשפחה הזאת, יקים שאף פעם לא התערו פה ממש עד הסוף, והרבה שמחה הם לא ראו בחייהם. דרך המכתבים גיליתי עולם אבוד שלא הכרתי, ודברים שהיו יכולים לקרות ולא קרו. ועל זה כתבתי. במשך שנתיים נשמתי ואכלתי את התקופה הנוראה ההיא בגרמניה, ואת חיי הגיבורים שלי. הרגשתי כאילו סבא שלי עומד מאחורי גבי ומדרבן אותי לכתוב. קטעי המידע שאספתי, הביקור בגרמניה, ההבנות שגיליתי והפסקאות המסודרות, היומימות, שנשזרו במכתבים, השתלבו זה בזה ויצרו את תמונת העולם של אז. תוך כדי כתיבה הבנתי 'אחרת' את דודתי ואת הורי, את מה שעבר עלי בילדותי, ובעיקר את סבא שלי, אדם שהלך עד הסוף בכל דבר שעשה.

מה תחושותיך עכשיו, לאחר צאת הספר לאור, בה חשפת את חיך וחיי משפחתך?

כשכתבתי את הספר לא חשבתי על 'חשיפה' ולא על כך שפעם אולי מישהו יקרא אותו. היו לי מכתבים נהדרים וסיפור לספר. עכשיו אני מרגישה שסגרת מעגל. שהנצחתי אדם, שהוא במקרה גם סבא שלי, שהיה יהודי מתוך בחירה וסופו שנרצח בידי הנאצים. אדם מאמין, רגיש ומאופק שלא כתב במכתביו "קשה לנו" או "אנחנו חיים בתופת" אלא "הכול-יכול יעשה מה שהכי טוב עבורנו". אדם אכול געגועים לבתו, שכתב: "הרי לא הייתי מעלה בדעתי שיום ולילה לא אחשוב על שום דבר אחר פרט למרחק האינסופי הזה המפריד עכשיו בינינו". אדם, שהיה מורה ומנהל בית ספר, שלא רצה להפקיר את תלמידיו ולא עזב את גרמניה בשנים בהן אולי עוד ניתן היה לעשות זאת. אדם שכל חלומו היה לעלות לישראל, והנה עכשיו המכתבים שלו עשו זאת במקומו.

מה פשר שם הספר – "שהכול יהיה מסודר"?

זהו משפט מתוך המכתב האחרון, והוא מבטא את גרעין ההוויה של הסבא, את החינוך, את אורח החיים ואת המנטאליות שלו, והוא שזור בחיי כל בני המשפחה ומתגלה שוב ושוב לכל אורך הדרך. סבא כותב שהסבתא והדודה הלכו לעיר, לקנות בד למעילים, כדי שהכול יהיה מסודר לקראת הנסיעה לפלשתינה, וזה כאשר אפילו צל-צל של סרטיפיקט לא נראה באופק. אני חושבת שבתוך-תוכו הוא ידע שלצאת מגרמניה הם כבר לא יצאו, אבל הם היו יקים, חיו חיים מאוד מסודרים, בורגנים, מאורגנים עד הסוף ונטולי הפתעות. הם לא ידעו לעגל פינות, לא ידעו לוותר לעצמם, לא

לעשות חצאי דברים ובוודאי שלא לעשות דברים שאינם חוקיים. הם היו תמימים וישרים כמו סרגל. הטרגדיה הגדולה הייתה שלמרות כל מה שקרה מסביב סבא שלי לא ידע לפענח את המציאות החדשה עד הסוף. הוא נאחז בחיים המסודרים שלו, בעולם הערכים הפרטי שלו שאמר לו שהפשע הגדול ביותר הוא לחשוב על עצמך ולעשות למען עצמך, ולא הצליח להתאים את עצמו לאי-סדר החדש. ואני חושבת שזאת אחת הסיבות שבגללן הם 'נרדמו בשמירה', לא ברחו משם בזמן ולא ניצלו.